

ENONTEKIÖN KUNTA

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

2022 – 2025

Lapsen oikeus on aikuisen velvollisuus.”– J.P.Grant, UNICEFin entinen pääsihteeri

Sisälllys

1.	Johdanto	3
2.	Lasten ja nuorten kasvu ympäristö ja hyvinvoinnin tila Enontekiöllä nyt ja tulevaisuudessa	4
2.1	Lasten, nuorten ja lapsiperheiden määrä	4
2.2	Työllisyys ja toimeentulo / Lapsiperheiden taloudellinen toimeentulo	5
3.	Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät toimet ja peruspalvelut	6
3.1	Neuvolapalvelut	6
3.2	Varhaiskasvatus	7
3.3	Kehityksen ja oppimisen tuen järjestäminen	8
3.4	Oppilas- ja opiskelijahuolto esi- ja peruskoulussa sekä lukiokoulutuksessa	9
3.5	Enontekiön kunnan varhaisen tuen malli	10
3.6	Nuorisotyö	15
3.7	Liikunta- ja kulttuuripalvelut	17
3.8	Saamenkieliset palvelut	19
4.	Kasvatusta tukevat erityispalvelut	19
4.1	Toiminta- ja puheterapiapalvelut	19
4.2	Lasten- ja nuorten mielenterveyspalvelut	20
4.3	Etsivä nuorisotyö	21
4.4	Ehkäisevä lastensuojelutyö	21
5.	Lastensuojelun sosiaalityö	23
5.1	Lastensuojelutarpeen selvitys	23
5.2	Avohuolto	24
5.3	Sijaishuolto	24
5.3	Jälkihuolto	25
6.	Muut hyvinvointia edistävät palvelut	26
6.1	Enontekiön seurakunta	26
6.2	Yhdistykset ja järjestöt	26
7.	Seuranta ja vaikutusten arviointi	27

1. Johdanto

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman avulla **ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä** kunnassa. Suunnitelma (lastensuojelulaki 12 §) laaditaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Siihen kirjataan myös, miten kunnan alueella sijaitsevilla oppilaitoksissa opiskeluhoito toteutuu. Enontekiöllä palveluita tuotetaan kahdella kielellä, suomeksi ja saameksi.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen (1989), joka ratifioitiin Suomessa 1991. Sopimuksen tavoitteena oli luoda lapsiystävällinen maailma ja yhteiskunta. Suunnitelma pyrkii turvaamaan osaltaan lapsen oikeuden erityiseen suojeluun ja hoivaan, riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista sekä osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa niin omassa arkiympäristössään kuin päätöksenteossakin.

Suunnitelmassa ja sen valmistelussa **tarkastellaan lasten ja nuorten palveluja kokonaisuutena** ja asetetaan koko kunnan yhteiset valtuustotason päämäärät. Visiona on se, että **kunnassa asuu hyvinvoivia lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään**. Eri toimialat laativat suunnitelman yhteistyönä. Myös Nuorisovaltuustoa, järjestöjä ja Enontekiön seurakuntaa ym. yhteistyökumppaneita on kuultu. Varhaiskasvatuksen, koulun ja vanhempien kautta saadaan lasten näkemyksiä esiin. Varhaiskasvatuksen lapsille tekemästä kyselystä saatuja palautteita kootaan ja analysoidaan sekä huomioidaan suunnitelman laatimisessa.

- varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitokset muodostavat perheiden ja kodin ohella keskeisen huolenpidon, kasvun ja oppimisen yhteisön
- sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tukevat lapsen, nuoren ja perheen arkea
- liikunta- ja nuorisotoiminta sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminta ovat osa lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä sekä osallistumista yhteisöissä
- yhdyskuntasuunnittelulla vaikutetaan mm. lasten kasvuympäristön turvallisuuteen.

Suunnitelmassa Enontekiön kunnanvaltuusto päättää suunnitelman käyttöönotosta sekä seuraa ja arvioi sen toteutumista vähintään kerran valtuustokauden aikana. Valtuuston tulisi ottaa suunnitelman toteuttaminen huomioon kunkin vuoden talous- ja toimintasuunnitelmassa.

Suunnitelman tulee sisältää suunnittelukaudelta tiedot:

- 1) lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta
- 2) lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista
- 3) lastensuojelun tarpeesta kunnassa
- 4) lastensuojeluun varattavista voimavaroista
- 5) lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä

- 6) yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä sekä
 7) suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

Enontekiön kunnan strategian päämääränä on ylläpitää ja kehittää Enontekiöstä rohki soma paikka ellää. Jokainen asukas, yrittäjä ja vieras sekä yhdistys, yritys ja yhteisö voi vaikuttaa elämään, sillä Enontekiön kunta olemme me. Tavoitteeseen pääsemme tekemällä asioita yhdessä, silloin mahdollisimmatkin asiat voivat toteutua.

Strategia perustuu kolmelle ydinarvolle, jotka on saatu kuntalaisilta kerätyillä tiedoilla. Nämä yhdessä valitut arvot ovat luonto, terveys ja yhteistyö.

2. Lasten ja nuorten kasvuympäristö ja hyvinvoinnin tila Enontekiöllä nyt ja tulevaisuudessa

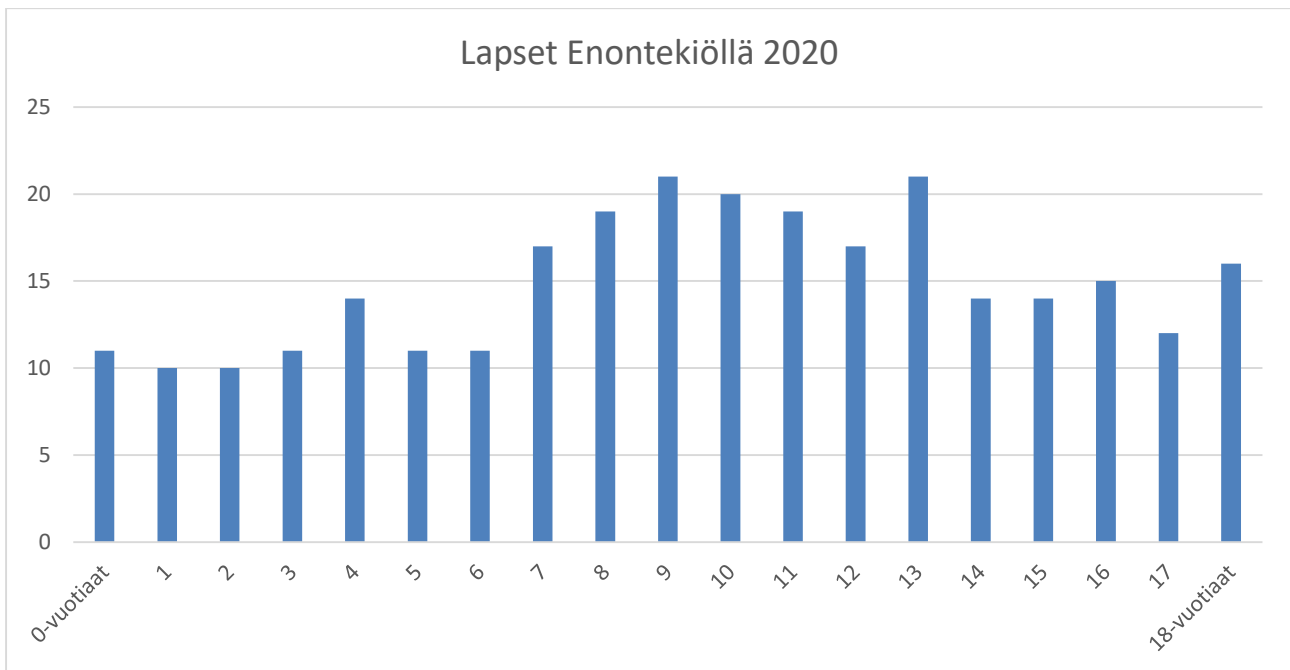
2.1 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden määrä

Vuonna 2018 Enontekiöllä oli asukkaita 1852, joista alle 15-vuotiaita 12,6%. Määrä on pysynyt samanlaisena useita vuosia ja jatkuu tulevaisuudessakin samansuuntaisena.

Väestö määrä 31.12.2020 Enontekiöllä oli 1808, joista 0-14-vuotiaita 226 eli 12,5% (vuonna 2018 oli 12,6%), 15-19- vuotiaita 64 eli 3,5%, 20-64- vuotiaita oli 990 eli 54,7% ja yli 65-vuotiaita oli 528 eli 29,2%.

Vuonna 2019 Enontekiöllä lapsiperheitä 144; aviopari tai rekisteröity pari + lapsia 66 / avopari ja lapsia, puoliset eri sukupuolta 45 / äiti ja lapsi 26 / isä ja lapsi 7

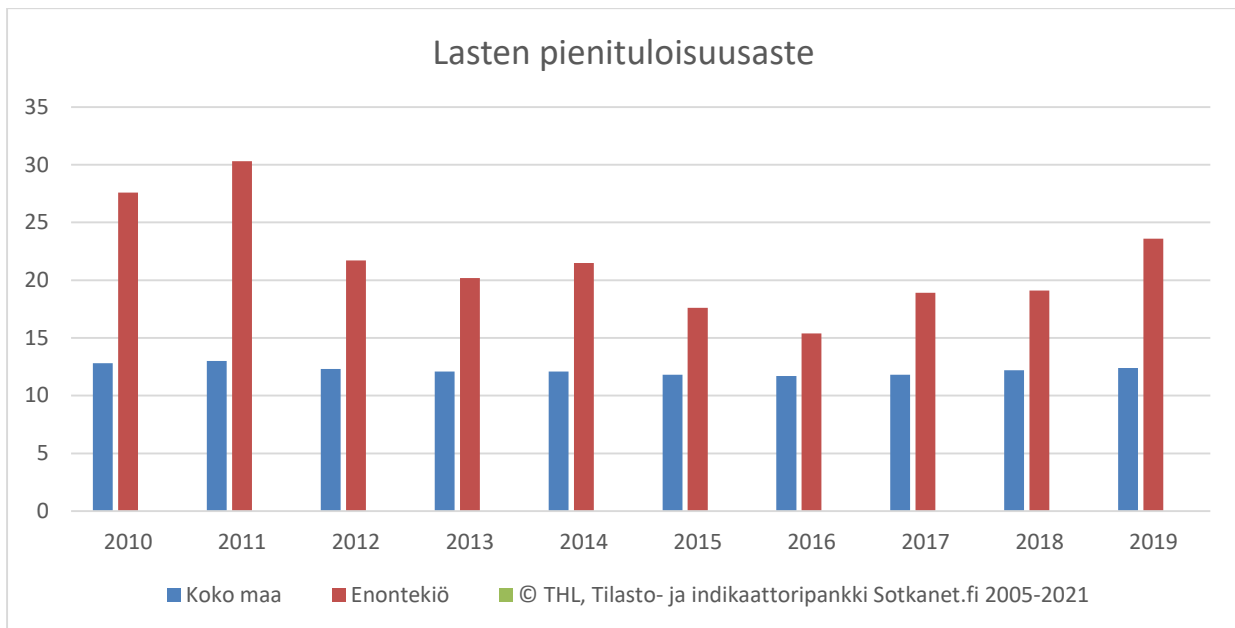
Lasten osuus Suomen väestössä on vähentynyt ennätyksellisen pieneksi. Tilastoissa se näkyy lapsiperheiden vähenemisenä, perhekoon pienenemisenä ja huoltosuhteen heikkenemisenä. Vuonna 2010 lapsia oli Suomessa enää viidennes väestöstä ja vuoden 2020 lopussa alaikäisten osuus väestöstä oli 18,8 prosenttia. Enontekiöllä lasten osuus on vain 14,8 prosenttia. Trendi tulevaisuutta ajatellen on laskeva (Lapset Enontekiöllä 2020 ikäluokittain / Sotkanet THL). Syntyvyys Enontekiöllä vuosittain on 10-11 lasta.

2.2 Työllisyys ja toimeentulo / Lapsiperheiden taloudellinen toimeentulo

Enontekiöllä työttömyysaste oli vuonna 2020 19,1 prosenttia työvoimasta, mikä on reilusti korkeampi kuin Lapissa keskimäärin (14,7 prosenttia) tai koko Suomessa (13 prosenttia) (Työ- ja elinkeinoministeriö. Työttömyystietoja ELY-keskuksittain ja kunnittain 2020). Muita alueita korkeampi työttömyys on ollut vallitseva tila ainakin 90-luvun lamasta lähtien. Tuolloin laman jälkityönä myönnettiin laajasti yritystukia ja täälläkin perustettiin useita yrityksiä, joilla ei sitten ollut menestymisen mahdollisuuksia. Enontekiön pitkäaikaistyöttömyydessä on paljon tuolta seurannutta työttömyyttä. Alueen työttömyydellä on erityisiä piirteitä kuten sukupolvista perheessä kulkevaa työttömyyttä, rakenteellista työttömyyttä ja vanhemmissa sukupolvissa vielä tunnistamatonta oppimisvaikeutta.

Pitkäaikaistyöttömyys eriarvoistaa ja leimaa ihmisiä. Pitkään jatkunut työttömyys syventää köyhyyttä, joka edelleen vähentää ihmisen taloudellisia mutta myös sosiaalisia mahdollisuuksia kokea osallisuutta. Enontekiöllä on työttömänä keskimäärin 170-190 henkilöä (2021), joista pitkäaikaistyöttömiä noin 30. Lastensuojelun palveluja tarvitsevien perheiden huoltajista useat ovat työttöminä. Huoltajien työttömyys, pätkätyöt ja yksinhuoltajuus johtavat lasten pienituloisuuteen, joka on Enontekiöllä pitkäaikaisesti melkein kaksinkertainen verrattuna muuhun Suomeen (Sotkanet / THL). Enontekiön lapsista noin 12 prosenttia oli pienituloisia 10 viime vuoden aikana.

3. Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät toimet ja peruspalvelut

3.1 Neuvolapalvelut

Enontekiön alueella on terveysasema Hetassa ja Karesuvannossa sekä Kilpisjärvellä sivutoimipiste, joissa kaikissa tarjotaan sekä äitiys- että lastenneuvolan palveluja. Perhe asioi neuvolassa odotusaikanaan ja lapsen synnyttyä sekä terveydenhoitajan että lääkärin vastaanotolla. Lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana neuvolassa käydään keskimäärin 9-10 kertaa ja sen jälkeen 1-2 kertaa vuodessa aina kouluikään asti. Neuvolan toimintaan kuuluu myös kotikäyntityö sekä perhevalmennus.

Lastenneuvolatyön tavoitteita ovat lasten terveyden- ja hyvinvoinnin edistäminen, sairauksien ennaltaehkäisy ja varhaistoteaminen sekä lapsen kokonaisvaltainen psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen kehityksen seuranta ja tukeminen. Lastenneuvolan toteuttama rokotustoiminta on keskeinen osa lasten tartuntatauti-ehkäisyä. Neuvola on mukana kehittämässä varhaisen, avoimen yhteistyön sisällyttämistä käytännön toimintamalleihin. Äitiysneuvolan tavoitteena on turvata odottavan äidin, sikiön, vastasyntyneen ja perheen paras mahdollinen terveys, raskausaikaisten häiriöiden ehkäiseminen, varhainen toteaminen ja tarvittaessa jatkohoitoon ohjaaminen. Tavoitteena on tulevien vanhempien ja koko perheen hyvinvoinnin edistäminen sekä perheen tukeminen vanhemmuuteen kasvussa ja varhaisessa vuorovaikutuksessa.

3.2 Varhaiskasvatus

Enontekiön kunnassa varhaiskasvatuspalveluja järjestetään Hetassa päiväkotiki Riekossa, Karesuvannossa ryhmäperhepäiväkotiki Touhulassa ja Kilpisjärvellä ryhmäperhepäiväkotiki Saanassa. Saamenkielinen varhaiskasvatus järjestetään päiväkotiki Riekon saamenkielisessä Miessi-yksikössä ja ostopalveluna Ruotsin puolella Karesuvannossa.

Enontekiön kunnan järjestämä varhaiskasvatuspalvelu perustuu varhaiskasvatuslakiin ja –asetuksiin. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista toimintaa, joka perustuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle sekä tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista asuinpaikastaan riippumatta.

Varhaiskasvatus on kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, jossa painottuu pedagogiikka. Se ei ole vain päivähoitoa, vaan tavoitteellista ja suunnitelmallista lasten kehitystä ja oppimista tukevaa toimintaa, jota arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. Lapset otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin omien valmiuksiensa mukaisesti.

Enontekiön kunnan varhaiskasvatusta ohjaavia arvoja ovat

- Turvallisuus varhaiskasvatuksessa
- Luottamuksellinen suhde huoltajien ja varhaiskasvattajien välillä
- Lapsen ja hänen perheensä yhdenvertainen kohtelu
- Kulttuurien ja kielten tasavertainen arvostaminen
- Paikallisen kulttuurin, kotiseudun ja ympäristön arvostaminen
- Lapsuuden kunnioittaminen ja toimiminen lapsen parhaaksi

Enontekiön kunnan paikalliset suomen- ja saamenkieliset varhaiskasvatussuunnitelmat perustuvat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat kunnan varhaiskasvatusyksiköiden toimintaa. Paikalliset suunnitelmat velvoittavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä sitoutumaan varhaiskasvatuslain sekä perusteiden arvoperustan, tavoitteiden ja sisältöjen mukaiseen toimintaan päiväkodissa ja ryhmäperhepäiväkodeissa.

Päiväkotiki Riekossa olevaa saamenkielistä Miessi-varhaiskasvatusyksikön varhaiskasvatusta ohjaavana asiakirjana on Saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma. Saamelaisen varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on ohjata saamelaisen varhaiskasvatuksen laatua ja sisällöllistä toteuttamista sekä edistää palvelujen yhdenvertaista toteutumista. Saamelainen varhaiskasvatustoiminta perustuu saamelaisiin arvoihin, jotka ovat erityisesti kieli, suku, yhteisö.

Saamelaisella varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli niin lasten saamen kielen ja saamelaisen identiteetin vahvistamisessa kuin myös saamelaisten säilymisenä omana kansanryhmänä. Saamelaisella lapsella on oikeus saada tukea varhaiskasvatuspalveluissa kasvaakseen oman kulttuurinsa jäseneksi ja omaksuakseen saamelaisia tietoja, taitoja, tapoja ja arvoja.

Jokaiselle ryhmäperhepäiväkodissamme ja päiväkodissamme olevalle lapselle laaditaan oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen vasu. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa lapsen vasu laaditaan saamenkielellä. Lapsen vasu tehdään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen vasu on mahdollisuus tehdä näkyväksi kunkin lapsen vahvuudet ja voimavarat sekä yksilölliset tarpeet. Lapsen vasu on pedagoginen suunnitelma siitä, miten lapsi huomioidaan yksilönä varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen vasua arvioidaan vähintään kerran toimintakauden aikana yhdessä huoltajan kanssa. Syksyllä esikoulunsa aloittavien lasten vasut arvioidaan edellisenä keväänä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa.

Enontekiön varhaiskasvatuksen avoimen ja luottamuksellisen yhteistyön perusta huoltajien kanssa lähtee arvostavasta ja kunnioittavasta kohtaamisesta sekä aidosta kuuntelemisesta. Huoltajille on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin lapsen vasun suunnittelu- ja arviointivaiheessa. Huoltajilla on myös mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Yhteiset vanhempainillat, tapahtumat ja päivittäiset keskustelut henkilöstön kanssa antavat huoltajille mahdollisuuden vaikuttaa varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin uudistamiseen ja kehittämiseen.

3.3 Kehityksen ja oppimisen tuen järjestäminen

Yleinen tuki

Jokaisen enontekiöläisen lapsen oikeuksiin kuuluu saada laadukasta varhaiskasvatusta sekä ohjausta ja tukea kehitykseensä ja oppimiseensa. Yleisen tuen piiriin kuuluvat kaikki kunnan varhaiskasvatuksessa olevat lapset. Kunnan varhaiskasvatuksessa yleisen tuen menetelmiä ovat mm. päivittäisten toimintojen vahvistaminen, lapsen vuorovaikutuksen ja itsetunnon vahvistaminen, leikin tukeminen, kehityksen eri osa-alueiden tukeminen, lapsen oman toiminnan ohjaus, pienryhmätoiminta, yhteistyö huoltajien kanssa, toiminta- ja oppimisympäristön muokkaaminen ja konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki. Tukitoimet eivät ole erillinen palvelu eivätkä siis edellytä lapsen diagnosointia tai lausuntoa. Yleisen tuen menetelmät tukevat yleisesti lapsen kehitystä ja siitä hyötyvät kaikki lapset. Yleinen tuki on ennaltaehkäisevää toimintaa.

Erityinen tuki

Kunnan varhaiskasvatusyksiköissä kiinnitetään huomiota varhaiseen puuttumiseen, mikä tarkoittaa sitä, että lapsen tarvitsemat tukitoimet aloitetaan, kun huoli lapsen kehityksestä herää ja tuen tarve on havaittu. Lapsen erityisen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on vanhempien ja kasvatushenkilöstön havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu erityi-

sen tuen tarve. Lapsen tuen tarpeen määrittely ja järjestäminen sisällytetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Suunnitelmassa kuvataan, miten lapsen yksilöllinen ohjaus ja varhaiskasvatus sovitetaan yhteen ja mitä muutoksia kasvatuksellisessa toiminnassa ja fyysisessä ympäristössä toteutetaan.

Henkilöstö yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa arvioivat ja määrittelevät lapsen yksilölliset toimintamahdollisuudet eri ympäristöissä ja erilaisissa kasvatuksellisissa tilanteissa sekä niihin liittyvät tuen ja ohjauksen tarpeet. Tuki järjestetään mahdollisimman pitkälle varhaiskasvatussyksiköissämme niin, että lapsi toimii ryhmän jäsenenä muiden lasten kanssa ja hänen sosiaalisia kontaktejaan tuetaan ryhmässä. Osana tuen järjestämistä tehostetaan yhteistyötä vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken kasvatuskumppanuuden hengessä.

Tarkoituksen mukaisen tuen järjestämisestä arvioidaan tarvittaessa monialaisessa yhteistyöryhmässä, johon kuuluvat varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen opettaja, edustajat neuvolasta, sosiaalitoimesta ja koulusta. Arvioinnin tueksi voidaan tarvittaessa hankkia lapsen tuen kannalta tarkoituksenmukaisen asiantuntijan lausunto. Tavoitteena on, että lapselle laaditut lääketieteelliset tukipalvelut, kuten terapiat, kasvatus-, kuntoutus- ja kasvatuksellinen kuntoutus sovitetaan yhteen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Päivähoidon ja esiopetuksen alkaessa sekä hoitopaikkojen vaihtuessa tai muissa lapsen siirtymävaiheissa huolehditaan tuen jatkuvuudesta. Ns. nivelvaiheessa varhaiskasvatuksen ja koulujen välisen yhteistyön ja tiedon siirtymisen merkitys korostuu. Ennen lapsen siirtymistä esikouluun jokaisessa varhaiskasvatussyksikössämme pidetään ns. siirtopalaveri esikoulun opettajan kanssa, jossa arvioidaan tiedon siirron lisäksi lapsen toimintaedellytyksiä uudessa ympäristössä ja tilanteessa.

3.4 Oppilas- ja opiskelijahuolto esi- ja peruskoulussa sekä lukiokoulutuksessa

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

Esi- ja perusopetukseen osallistuvat lapset ja nuoret kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin, lukio-opetuksessa olevat nuoret lukiolainmukaiseen oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan oppilailla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Oppilaan kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat **yleinen, tehostettu ja erityinen tuki**. Tuen tasot ja niiden toteuttaminen on kuvattu Enontekiön opetussuunnitelmissa jokaiselle kouluasteelle.

Enontekiöllä käytetään kaikkia tuen tasoja oppilaiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet räätälöidään jokaiselle oppilaalle tarkoituksenmukaisiksi ja sopiviksi huoltajien, opettajien, kuraattorin ja muun henkilökunnan yhteisissä kokouksissa. Pääpaino tukitoimissa on ennaltaehkäisy, ehkäistään oppimisvaikeuksia ja ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian opetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasva-

tuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatku-
moa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esi-
opetuksessa. Tieto siirretään varhaiskasvatuksesta ja neuvolapalveluista jokaisen touko-
kuussa tai elokuussa järjestettävissä siirtopalavereissa, joihin pyydetään huoltajan lupa tie-
donsiirtoon.

Pidennetyin oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat lapset ovat joko vaikeasti vammaisia tai vaike-
asti sairaita. Pidennetyin oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat lapset ovat Enontekiöllä tiedossa
terveydenhoidon puolella, josta tieto siirretään opetustoimeen huoltajien luvalla.

Näillä lapsilla alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppi-
velvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyin oppivel-
vollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esi-
opetus voi pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuk-
sessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän
selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Enontekiöllä pidennetty
esiopetus järjestetään esikoulussa.

Päätös pidennetyistä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden
alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS
esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus
saada esiopetusta. Pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esi-
opetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös
oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi
toteutua. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edisty-
misen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää Enontekiöllä
seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän
täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa
esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna,
kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi
aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää
8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallinto-
päätös.

3.5 Enontekiön kunnan varhaisen tuen malli

Varhaista tukea pyritään edistämään seuraavin ennaltaehkäisevin ja kuntouttavain toimin:

- Enontekiön kunnan päivähoitossa tehdään jokaisesta lapsesta varhaiskasvatussuun-
nitelma yhdessä lasten vanhempien ja hoitohenkilökunnan kanssa. Suunnitelma päivi-
tetään vuosittain. Mikäli lapsella on erityis päivähoitoa tarvetta, hänellä on mahdolli-
suus päästä pienryhmä- tai yksilökuntoutukseen.
- Mikäli seulonta- ja arviointimenetelmillä saadut tulokset antavat aiheutta vakavaan huo-
leen tai kuntoutusmenetelmät eivät tuota odotettua tulosta, tehdään lähete jatkotutki-
muksiin ja annetaan erityistukea niistä saatavan ohjeistuksen mukaisesti.
- Varhaiskasvatus ja ala-asteiden kiertävä erityisopettaja tekevät yhteistyötä lasten ja
vanhempien kanssa.

Oppilashuolto

Oppilashuolto liittyy kiinteästi opetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa opetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko opetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esi- ja perusopetuksen sekä lukion oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Enontekiön kunnan oppilashuolto on tarkemmin kuvattu esiopetuksen, perusopetuksen ja lukion paikallisissa opetussuunnitelmissa. Enontekiön opetustoimessa tehdään sekä yksilökohtaista että yhteisöllistä oppilashuoltotyötä näiden suunnitelmien mukaan.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia. Enontekiöllä on yhteinen opetussuunnitelma kaikille kouluille sekä yhteinen kaikkien kouluasteiden opiskelijahuoltosuunnitelma. Tätä suunnitelmaa päivitetään ja arvioidaan vuosittain.

Yhteisöllisellä oppilashuollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta. Oppilashuollossa siirretään painopistettä ongelmien ratkaisusta ennaltaehkäisevään suuntaan ja ennaltaehkäisyn keinona on ennen muuta yhteisöllinen oppilashuolto, jolla halutaan tukea koko kouluyhteisöä.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen otetaan huomioon suunnitelmia laadittaessa. Enontekiöllä näitä osallistapoja ovat esimerkiksi yhteiset vanhempainillat, oppilaskunnan toiminta ja erilaiset kyselyt. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykkinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Enontekiön kunnan opetussuunnitelmiin sisältyvät suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana oppilashuoltosuunnitelmaa.

Oppilashuolto koskee jokaista oppilasta ja sitä voidaan kohdentaa yksilöllisesti. Yksilöllisen oppilashuollon asioita ovat mm. runsaat poissaolot, myöhästelyt, kotitehtävien laiminlyönti, oman toiminnanohjauksen puute, tarkkaamattomuus, kaverisuhteet, vaikeudet koulutyössä jne.

Pienimmillään yksilötason oppilashuoltoryhmään eli asiantuntijaryhmään kuuluvat oppilas, huoltajat ja opettaja. Muut mukaan kutsuttavat jäsenet kootaan yhteistyössä oppilaan ja/tai huoltajan kanssa. Asiantuntijaryhmään voidaan kutsua terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä, psykologi, lääkäri, oppilaanohjaaja, erityisopettaja tai muu siinä tilanteessa keskeinen henkilö.

Oppilasta tulee kuulla häntä koskevassa asiassa ja hänen osallistumisestaan tulee vahvistaa. Oppilaan osallisuutta tuettaessa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso ja muut edellytykset ja tarpeet.

Enontekiön kunnan oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuvat suunnitelmista, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta yleisesti
- kuntakohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Lukuvuoden lopussa arvioidaan kuluneen lukuvuoden oppilashuollon toteutuminen ja siinä mahdollisesti todetut puutteet, jotka pyritään korjaamaan seuraavaa lukuvuotta varten talousarvioraamin puitteissa.

Enontekiön kunnassa toimii kolme peruskoulua: Kilpisjärvi, Karesuvanto ja Hetta . Enontekiön kunnassa opettajia on n. 35. Oppilashuollon palveluja ovat erityisopetuspalvelut, koulunkäynnin ohjaajien palvelut, kuraattoripalvelut, psykologipalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut. Kouluterveydenhoitajia on kunnassa 3, joista yksi saamenkielinen, 1 etsivä nuorisotyöntekijä ja yksi terveystieteiden psykologi. Kouluissa toimii osa-aikainen koulukuraattori.

Koulujen apulaisjohtajat yhteistyössä rehtorin kanssa tekevät keväällä arvion koulujen oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista seuraavaa lukuvuotta varten. Arviossa huomioidaan koulun oppilasmäärän lisäksi tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden tarpeet sekä asuinalueiden erityispiirteet. Mukana asiantuntijoina ovat kunnan erityisopettajat.

Sosiaali- ja terveystoimi vastaa perusopetuksen koulujen sosiaalityöntekijä- ja psykologipalveluista sekä kouluterveydenhoitaja- ja lääkäripalveluista.

Oppilashuoltoa toteutetaan sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Ensisijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilöstöllä ja se on kaikkien yhteisössä työskentelevien tehtävä.

<p>OPPILAS-/OPISKELIJAHUOLTOPALVELUIDEN STRATEGINEN SUUNNITTELU, KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI Enontekiön oppilashuollon ohjausryhmä = nuorisolain mukainen Enontekiön lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma</p>
<p>KOULUYHTEISÖN HYVINVOINNIN JA TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN koulukohtainen yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä kuntakohtainen oppilashuoltosuunnitelma</p>
<p>YKSITTÄISEN OPPILAAN ASIOIDEN KÄSITTELY monialainen asiantuntijaryhmä oppilaan/huoltajan suostumus ja osallisuus, käsittely kirjataan oppilashuoltokertomukseen ja asiakasrekisteriin monialainen konsultaatio</p>
<p>OPETUSJÄRJESTELYT oppilaan ja huoltajan kanssa sekä yhteistyössä oppilashuoltohenkilökunnan kanssa, kirjataan pedagogiseen asiakirjaan, ei tarvita oppilaan/huoltajan lupaa, ei ole oppilashuoltoa POL 16 a § 2 mom., POL 17 § 3 mom.</p>

Kuviossa kuvataan Enontekiön oppilashuollon rakennetta ja toimintatapoja sekä oppilashuollon yhteyttä opetusjärjestelyjä koskevaan toimintaan kouluissa.

Yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa

Yhteisöllisen oppilashuollon kehittäminen painottuu oppilashuollon ohjausryhmän eli nuorisolain mukaisen yhteistyöryhmän ja koulun väliseen yhteistyöhön. Kouluissa tehdään oppilashuollollisissa asioissa runsaasti yhteistyötä ulkopuolisten tahojen kanssa. Nuorisotoimen kanssa suunnitellaan ja järjestetään yhteistyössä erilaisia ryhmäytymispäiviä ja –tuokioita. Kulttuuritoimen kanssa suunnitellaan yhteisiä kulttuuritapahtumia ja –vierailuja. Molempia hyödynnetään, kun pyritään ohjaamaan lasta mielekkäiden harrastusten pariin. Etsivän nuorisotyön avulla tuetaan nuoria löytämään itselle mieluisa ja sopiva jatko-opiskelupaikka. Lisäksi etsivä nuorisotyöntekijä on vahvasti mukana koulun arjessa tukemassa opettajien työtä. Sosiaali- ja terveystoimi ovat kiinteä osa oppilaitosten opiskeluhoitoa opiskeluhoitoryhmien toiminnan kautta.

Turvallisuuteen liittyvissä asioissa tehdään yhteistyötä poliisin ja pelastuslaitoksen kanssa. Kriisitilanteissa seurakunta ja SPR ovat merkittäviä tuen antajia niin oppilaille, huoltajille kuin koulun henkilökunnallekin.

Yhteistyö oppilaan ohjauksessa, nivelvaiheissa sekä jatko-opintojen suunnittelussa

Perusopetuksessa toteutettavan ohjauksen ja oppilashuoltotyön yksi keskeisistä tavoitteista on tukea niitä oppilaita, joilla on opiskelussaan vaikeuksia tai jotka ovat vaarassa jäädä koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle. Nämä tukitoimet muokataan jokaiselle oppilaalle oppilaan omien tarpeiden mukaisiksi. Oppilaita tuetaan myös silloin, kun he siirtyvät kouluasteelta toiselle. Siirtymiin liittyy erityisesti sosiaalisen tuen tarve ja tiedon kulun haasteet. Ohjauksen tulee jatkua yhtenäisesti koko perusopetuksen ajan siten, että kaikki opettajat toimivat yhteistyössä oppilaan opintopolun aikana ja opiskelun nivelvaiheissa (esikoulusta kouluun, 6.luokalta yläkouluun ja yläkoulusta toiselle asteelle). Kaikkien opettajien tehtävänä on ohjata oppilasta oppiaineiden opiskelussa sekä auttaa häntä opiskelutaitojen kehittämisessä ja pyrkiä ennaltaehkäisemään opintoihin liittyvien ongelmien syntymisessä. Lisäksi jokaisen opettajan tehtävänä on oppilaiden persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukeminen.

Lukuvuoden aikana kaikille oppilaille ja huoltajille annetaan ohjausta ja tietoa perusopetuksen työtavoista, valintamahdollisuuksista ja niiden merkityksestä tulevaisuudelle. Edelleen huolta-

jille selvitetään, kuinka ohjaus koulussa on järjestetty sekä miten on hoidettu opiskeluun, oppilashuoltoon ja tukipalveluihin liittyvät asiat koulukohtaisesti. Lukuvuoden mittaan järjestettävissä henkilökohtaisissa tapaamisissa, vanhempainilloissa ja muissa tapaamisissa opettajat yhdessä huoltajien kanssa käyvät läpi oppilaan opiskeluun ja valintoihin liittyviä kysymyksiä.

Kouluissamme ohjauksesta vastaa vuosiluokilla 1-6 luokanopettaja ja vuosiluokilla 7-9 pääsääntöisesti oppilaanohjaaja yhdessä muiden opettajien ja oppilashuoltohenkilöstön kanssa. Ohjausta suoritetaan oppilaiden ikäryhmien mukaisesti alaluokilla oppiaineiden sisällä ja yläluokilla sekä lukiossa oppilaanohjauksen tunneilla sekä yksilökeskusteluissa, joita järjestetään tarpeellinen määrä. Yläkoulun luokkien työelämään tutustuminen järjestetään vuosittain työsuunnitelmassa määritellyllä tavalla siten, että 7. luokilla on 1 työharjoittelupäivä ja 8. ja 9. luokilla yksi työharjoitteluviikko. Lisäksi eri oppiaineiden opetussuunnitelmien sisältöihin kuuluu yrittäjyyteen, työelämän vaatimusten ja taitojen opettamiseen liittyvien asioiden käsittelyä.

Nivelvaiheissa oppilaiden tukena on myös etsivä nuorisotyöntekijä, jonka työn tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Etsivä nuorisotyö etsii nuoren kanssa ratkaisuja nuoren pulmiin ja kysymyksiin ja auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut. Etsivän työn ensisijaisena tehtävänä on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, jos nuori sitä itse haluaa. Tämä tuki kuvataan Nuorisotyö osiossa.

Siirtyminen esiopetukseen: Ennen kouluvuoden alkua pidetään siirtopalaveri, jossa tulevien esikoululaisten tietoja siirretään opettajille vanhempien luvalla. Toukokuussa on myös tulevien esikoululaisten tutustumispäivä ja vanhemmille suunnattu tiedotustilaisuus.

Alakoulusta yläkouluun: Tiedonsiirtopalaverit järjestetään rehtorin, opettajien ja erityisopettajien kesken. Tuleville seitsemäsluokkaisille järjestetään ryhmäyttämispäiviä ja -tuokioita yhteistyössä nuorisotoimen kanssa. Ryhmäyttämispäivinä koko kunnan tulevat 7. luokkalaiset tapaavat muutaman kerran 6. luokan aikana ja tutustuvat toisiinsa erilaisten pelien, leikkien ja muun tekemisen avulla. Opetustoimi ja nuorisotyö tekevät yhteistyössä nämä tapahtumat.

Yläkoulusta toiselle asteelle: Yhdeksännellä luokalla oppilaat tutustuvat toisen asteen opintoihin. Oppilaanohjaaja esittelee oppilaanohjauksen luokkatunneilla jatko-opintomahdollisuudet. Tavoitteena on saada kaikki oppilaat hakemaan mieluisaan jatkokoulutuspaikkaan. Yhdeksännen luokan aikana järjestetään vanhempainilta, jossa esitellään jatko-opintomahdollisuuksia. Enontekiön Erälukioon aikoville oppilaille järjestetään keväällä omia tilaisuuksia ja ammatilliselle puolelle meneville ”Amis-ysi” –valmennusta nuorisotyön järjestämänä.

Koulussa on tavoitteena kannustaa oppilaita yhteisten asioiden hoitoon ja vastuun kantamiseen sekä omassa kouluyhteisössä että paikallisyhteisössä. Osallisuutta lisätään vähitellen. Siinä edetään oppilaan ikäkauden mukaan alkaen kodista, omasta luokasta ja koulusta paikallisyhteisön kautta koko yhteiskuntaan. Yhteistyön ja osallisuuden avulla tuetaan oppilaan kasvua omatoimiseksi, päämäärätietoiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi, jolla on hyvä näkemys vaikutusmahdollisuuksistaan. Oppilaan osallisuus toteutuu myös mahdollisuutena vaihtaa omaan opiskeluun sekä päämäärien että tavoitteiden asetteluun.

Hetan yhtenäisessä peruskoulussa toimii ohjaavan opettajan johdolla oppilaskunta. Oppilaat valitsevat edustajansa oppilaskunnan hallitukseen. Oppilaskunnan kautta oppilaat tulevat kuulluiksi heitä koskevissa asioissa. Koulussa kehitetään monimuotoista oppilaskuntatoimintaa ja kannustetaan oppilaita osallistumaan nuorisotoimen alueelliseen yhteistyöhön.

Tukioppilastoiminta on koulussa toimiva tukijärjestelmä, joka perustuu vertaistuen ajatukseen. Tukioppilas on 8.-9. luokan tavallinen, vapaaehtoinen oppilas, joka haluaa toimia koulu yhteisön hyväksi ja auttaa muita oppilaita. Hänet koulutetaan toimimaan nuorempien oppilaiden kanssa ja heidän tukenaan. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää hyviä toverisuhteita, kouluviihtyvyyttä, yhteisvastuuta sekä turvallista ja kannustavaa ilmapiiriä koulussa. Alemmilla luokilla oppilailla on koulukummit, jotka auttavat pienempiä oppilaita tutustumaan kouluun, saamaan uusia kavereita ja joilta voi kysyä neuvoja pulmatilanteissa.

Enontekiön nuorisoneuvostossa on edustajia luokilta 7-9 sekä lukiosta. Nuorisovaltuustoa ohjaa kunnan etsivä nuorisotyöntekijä, joka on mukana kokouksissa.

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaiden ja huoltajien kanssa. Huoltajalla on oikeus yhteistyöhön koulun kanssa opetuksessa ja yhteistyöhön koulun kanssa laadittaessa lapselle oppimissuunnitelma sekä käsiteltäessä tehostetun tuen aloittamista ja järjestämistä pedagogisen arvion perusteella moniammatillisesti oppilashuoltotyössä. Huoltajalla on oikeus tulla kuulluksi ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä ja jos oppilaan opiskelun järjestetään erityisin opetusjärjestelyin. Huoltajalla on oikeus tulla kuulluksi myös, jos oppilasta ollaan jättämässä vuosiluokalle oppilaan yleisen koulumenestyksen vuoksi. Lisäksi huoltajalla on oikeus tulla kuulluksi ennen kurinpitorangaistuksen antamista oppilaalle ja saada ilmoitus muista oppilaaseen kohdistetuista ojentamisista. Huoltajalla on oikeus seurata opetusta, joka on julkista. Opetuksen seuraaminen on kuitenkin sovittava etukäteen rehtorin, koulun apulaisjohtajan tai opettajan kanssa.

3.6 Nuorisotyö

Nuorisotyön tarkoituksena on tukea nuoren kasvua, osallisuutta ja itsenäistymistä yhteiskunnassa. Nuorisolain 2 §:n mukaan kuntien tulee edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa. Tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä ja yhteisöllisyyttä. Tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa. Edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista, sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Nuorisotyötä voidaan toteuttaa yhteistyössä muiden nuorisotalan toimijoiden kanssa, kuten yhdistykset, järjestöjen, ryhmien ja lähikuntien kanssa.

Kunnan yleisimpiä nuorisotyön muotoja ovat nuorisotilatyö, koulunuorisotyö, tapahtumat, verkostotyö, projektit, leirit ja kerhot. Nuorisotyön tehtävä on tukea ja edistää nuorisopolitiikka. Tukea muita nuorten kanssa työtä tekeviä tahoja esimerkiksi avustusten kautta. Työmuotoihin voi kuulua pienryhmätoimintaa, etsivää nuorisotyötä, ehkäisevää päihdetyötä ja yksilötyötä. Osallisuustoimintoina tuetaan nuorten vaikuttamisryhmiä ja kuunnellaan nuoria. Perusajatukset ovat vapaaehtoisuus, yhdenvertaisuus, osallisuus, luotettava ja turvallinen aikuisuus, oikeudenmukaisuus, kasvatuksellisuus ja luovuus.

Enontekiöllä nuorisotyön haasteina ovat yleensä pitkät välimatkat ja pienet ikäryhmät. Tällä hetkellä Enontekiöllä työskentelee Etsivä nuorisotyöntekijä/nuorisotyöntekijä. Prosentit ja-kautuvat 60% etsivä nuorisotyö ja 40% nuorisotyö. Nykyisillä resursseilla pystytään ylläpitämään ja kehittämään vain nuorisotyön perustoimintoja kuten nuorisotilatoimintaa, digitaalista nuorisotyötä, pienimuotoisia tapahtumia ja hakemaan hankkeita toiminnan kehittämiseen. Suurin osa nuorisotyön palveluista ohjautuu tällä hetkellä Hettaan. Pitkän aikavälin tavoitteena on lisätä nuorisotyön näkyvyyttä koko kunnan alueella. Pääkohderyhmä nuorisotyöllä on 13-17 vuotiaat nuoret. Myös muille ikäryhmille tarjotaan resurssien mukaan palveluita.

Koulunuorisotyöhön on saatu vuosille 2021-2022 avustusta, työntekijä tekee 60% työaika. Hankkeen tärkein tavoite on luoda hyvä toimintamalli koulunuorisotyön toteuttamiseen kouluissa. Hankkeen jälkeen koulunuorisotyötä pyritään jatkamaan kunnan omana toimintana. Loput 40% työntekijä tekee Lapin nuorisotyön koordinoitua, jonka tarkoituksena on kehittää ja koordinoita lappilaista nuorisotyötä.

Tällä hetkellä suurin osa nuorisotyön resursseista käytetään nuorisotila valvomiseen, nuori-valtuustoon, hankkeisiin, kehittämiseen, suunniteluun ja uusien palvelujen luontiin. Tästä hyvänä esimerkkinä on keväällä 2020 valmistuva bänditila nuorisotila Kiepin yhteyteen. Seuraavan neljän vuoden aikana nuorisotyön suurimmat kehityskohteet ovat koulunuorisotyö, osallisuuden tukeminen, palveluiden lisääminen sivukyliin ja digitaalisen nuorisotyön kehittäminen. Tällä varmistetaan, että nuorilla on parempi mahdollisuus osallistua nuorisotyön palveluihin halutessaan.

Koulunuorisotyön tavoitteena tulevaisuudessa tulee olemaan nuorisotyön saavutettavuus yläasteikäisten kouluarjessa. Enontekiöllä yläasteet sijoittuvat Kilpijärvelle ja Hettaan. Valtaosa enontekiöläisistä nuorista käy koulua Hetan koulukeskuksessa, jolloin suurella osalla nuorista olisi mahdollisuus olla koulunuorisotyön palvelun piirissä, riippumatta asuinpaikasta. Tavoitteena on olla vahvemmin läsnä nuorten arjessa koulupäivän aikana. Suunnitelma koulunuorisotyöstä tullaan tekemään yhdessä koulun, nuorisovaltuuston ja oppilaiden kanssa. Esimerkkejä koulunuorisotyöstä on ryhmätoiminnat, kerhot, yksilöohjaukset ja läsnäolo koulun arjessa.

Nuorten osallisuus on yksi tärkeimpiä teemoja nuorisotyössä. Tulevaisuudessa nuorille halutaan antaa paremmat mahdollisuudet olla osallisena nuorisotyön kehittämisessä, suunnittelussa ja toteutuksessa. Tarkoituksena on tukea ja mahdollistaa nuorten omia nuorisotyöllisiä toimintoja kuten kerhot, nuorten pitämät nuorisotilaillat, tapahtumat ja harrastukset. Tarkoituksena on vahvistaa nuorisovaltuuston asemaan nuorisotyön ja paikallisten palvelujen kehittäjänä, jolloin nuorten ääni ja tarpeet saadaan kuuluviin.

Tällä hetkellä suurin osa nuorisotyön palveluista kohdistuu Hettaan. Suurin syy tähän on työntekijäresurssien vähyys. Vaikka nuorten määrä on vähäinen, kuntamme on yksi Suomen laajimpia pinta-alaltaan. Viimeisen kolmen vuoden aikana esimerkiksi kesätoiminta on pyritty kohdistamaan sivukyliin. Tätä suuntausta pyritään jatkamaan ja kehittämään. Tavoite on saada pysyvyyttä nuorisotyön palveluihin, jotka kohdistuvat sivukyliin. Tavoite on tehdä yhteistyötä nuorien, nuorten kanssa toimivien yhdistykset ja vapaaehtoiset kanssa.

Digitaalinen nuorisotyön merkitys tulevaisuudessa tulee kasvamaan. Suurimpia etuja digitaalisuudessa on se, että välimatkoilla ei ole merkitystä. Tavoite on saada nuoret osalliseksi digitaalista nuorisotyötä. Tällä hetkellä Enontekiöllä on meneillään hanke ”Digitaalisuus ei katso välimatkaa”. Hankkeen tarkoitus on luoda puitteet digitaaliseen pelaamiseen. Tämä toiminta yhdistää nuoria ja lisää osallisuutta. Nuorisotila Kieppiin on rakennettu pelitila, jossa on kuusi pelitietokonetta. Lisäksi Kilpisjärven monitoimitalossa on yksi kone. Tulevaisuuden haaste on löytää tilat vielä Karesuvannon ja Peltovuoman toimipisteille.

Tavoitteiden toteutumista, arviointia ja kehittymistä tullaan seuraamaan läpi suunnitelmakauden. Jo olemassa olevien palveluiden lisäksi, näiden neljän kehityskohteen seuraamiseen tullaan hyödyntämään nuoria, kouluja, vanhempia ja muita nuorten parissa työskenteleviä tahoja. Hyviä mittareita ovat nuorten omien kerhojen määrä, nuorisotilan kävijämäärät, sivukylä toimintojen määrä, koulunuorisotyön palveluiden määrä, nuorisovaltuuston aktiivisuus ja kyselyiden kautta saatava palaute.

3.7 Liikunta- ja kulttuuripalvelut

Kuntien päätöksillä on merkittävä rooli lasten ja nuorten liikunnan harrastusten mahdollistamisessa. Liikuntalaki 390/2015, 5§ ohjaa kunnan toimintaa saada kansalaisille, eri ikäryhmissä saavutettavaa liikunnallista toimintaa.

Kunnalla on vastuu yleisten edellytysten luomisessa liikunnalle paikallistasolla. On luotava edellytyksiä asukkaiden liikunnalle huomioiden erilaiset kohderyhmät liikkumisen ja liikunnan vaihtoehdoissa. Seurojen ja järjestöjen tukeminen avustuksilla hakemusten kautta. Näitä ovat muun muassa; Kohde-, erityis-, tapahtuma- ja nuorisovastukset. Järjestöillä ja yhdistyksillä on Enontekiöllä suuri merkitys liikunta ja harrastepalvelujen tuottamisessa lapsille ja nuorille.

Liikuntapaikkojen rakentaminen ja ylläpito kuuluvat kunnalle. Enontekiöllä kuntakeskuksessa liikuntahalli on kunnostettu ja sen yhteyteen on rakennettu kuntosalia. Kuntosalilla pääsee harjoittelemaan 18 vuotta täyttäneen kanssa jo 13-14- vuotias ja 15-vuotias voi käydä yksin. Koululla on mahdollisuus hyödyntää liikuntatunteja kuntosalilla yläastelaisten ja lukiolaisten kanssa. Liikuntahalli on suuressa käytössä, päiväaikana koulun käytössä. Klo 16 jälkeen kuntalaisille urheiluseurojen, järjestöjen, seurakunnan, Revontuli opiston ja kunnan vapaa-aika toimen käytössä. Liikuntahalli Kilpisjärvellä ja liikuntasali Karesuvannon koululla on liikuntakäytössä niin koululaisille kuin kyläläisillekin. Karesuvannossa on iso liikuntahalli Ruotsin puolella, mistä kunta on kustantanut seuroille ja Revontuliopistolle peli- ja liikuntavuoroja nuorille ja aikuisille. Kilpisjärvelle monitoimitaloon uudistetaan kuntosalia, mitä kunta hallinnoi.

Jääkaukalon ylläpito kuntakeskuksessa, Karesuvannossa ja Kilpisjärvellä kouluajalla ja vapaa-ajalla. Sivukylällä latujen ja kaukaloiden ylläpito on useimmiten yhdistysten ylläpitämiä ja he saavat avustuksia hakuprosessin kautta.

Liikunta- ja urheilujärjestöt, jotka järjestävät toimintaa ovat Hetan Hukat ja Käsivarren Kipsi. Seurakunta ja Mannerheimin lastensuojeluliitto järjestävät myös Enontekiöllä lapsille ja nuorille liikunnallista aktiviteettia. Erityislapsille ja nuorille Rovaniemeläinen Erityislasten omaiset ELO ry on järjestänyt Kittiläläisen ohjaajan toimesta toimintaa Enontekiöllä ja paikallinen

ohjaaja hänen kanssaan suunnittelee toimintaa enontekiöläisille. Kuntakummit ja ELO-tiimit toimivat kukin omissa kunnissaan ELO:n tiedottajina, yhteistyökumppaneina ja toiminnan mahdollistamisen tukijoina. Yhteistyötä on kuntakummien ja ELO-tiimien kanssa niin, että ELO:n vastaa mahdollisuuksien mukaan paikallisten perheiden toiveita ja tarpeita sekä on kunkin kunnan tarpeiden pohjalta räätälöitynä.

Lasten motivaatio ja osallisuus liikkumisessa, liikunnassa ja osallisuudessa seuratoimintaan vaihtelee.

Olisi hyvä selvittää Enontekiöllä, mitkä ovat tekijät mitkä motivoivat lapsia osallistumaan seuratoimintaan tai ja jopa sieltä pois jäämiseen. Perheiden tuella on suuri merkitys liikkumisen tukijana varsinkin pienillä lapsilla ja kun taas vanhemmilla lapsilla kaverituen osuus kasvaa.

Koululla on merkittävä asema lasten ja nuorten fyysisessä aktiivisuudessa. Reippaan liikunnan määrästä n. 1/3 tulee koulupäivän aikana ja n. ½ paikallaan olosta. Oppilaita tulee kannustaa ulkoiluun ja välitunneilla liikkumiseen istumisen ja sisällä olon vastapainoksi. Koulu-terveyskyselyjen mukaan liikunnan harrastaminen vapaa-aikana on lisääntynyt nuorilla hiitaasti ja vähän liikkuvien osuus on nyt pienempi kuin 2000-luvun alussa. Enontekiöllä koulu-terveyskyselyn tuloksia ei ole voinut käyttää tilastoissa koska vastaajien määrä ollut liian pieni vertailuun.

Kunnan tulee arvioida asukkaiden eli tässä kohdin nuorten ja lasten liikunta aktiivisuus osana terveydenhuoltolain 1326/2010, 12§ tarkoitettua terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Seurataan väestöryhmittäin asukkaiden eli tässä lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia. Seurataan toteutuneita toimenpiteitä ja miten ne on vaikuttanut lasten ja nuorten hyvinvointiin. Terveystiedosta, hyvinvoinnista ja toteutuneista toimenpiteistä raportoitava valtuustolle vuosittain. Mitä mittareita voidaan hyödyntää hyvinvoinnin mittaamisessa. Miten liikunnan vähyys vaikuttaa nuorten henkiseen ja fyysiseen jaksamiseen. Kuinka kertoa lapsille ja nuorille liikunnan hyödyt heille itselleen tulevaisuuteen. Koskaan liikunnan tai reippaan liikkumisen aloittaminen ei ole liian myöhäistä, mutta vaatii enemmän omia voimia ja henkisiä resursseja saavuttaa hyvinvoiva minä.

Liikunnan harrastamiseen on kuitenkin edelleen syytä kiinnittää huomiota, sillä kolmasosa yläluokkalaisista ja lukiolaisista harrastaa hengästyttävää liikuntaa korkeintaan tunnin viikossa. Ammattiin opiskelevat harrastavat liikuntaa vieläkin harvinaisemmin. Heistä lähes puolet harrastaa hengästyttävää liikuntaa korkeintaan tunnin viikossa. Koululiikunnan vähentäminen ja jopa kokonaan valinnaiseksi siirtäminen on ei niin liikkumisesta itsenäisesti kiinnostuneille huono.

Nuorten harrastusten suuntautuminen muuhun kuin liikuntaan ja mm. koulujen liikuntatuntien vähenemisen vuoksi tämän päivän nuoret liikkuvat terveytensä kannalta liian vähän. Fyysisen aktiivisuuden perussuositus kouluikäisille (7-18v) on liikkua vähintään 1-2 tuntia päivässä monipuolisesti ja ikään sopivalla tavalla. Yli kahden tunnin pituisia istumisjaksoja tulisi välttää. Ruutuaika viihdemedian ääressä saa suositusten mukaan olla korkeintaan kaksi tuntia päivässä. Suosituksista voi tehdä johtopäätöksen, että riittävän liikunnan takaaminen lapselle on monen tekijän summa.

Hyvinvointiohjaajan aseman miettiminen kunnan nuorten liikuttamisessa ja hyvinvoinnin parantamisessa.

Kulttuuri

Lapsille ja nuorille on tarjolla musiikinopetusta Revontuliopiston kursseilla. Kulttuuripalvelut tuottavat teatteri- ja konserttavierailuja kouluille ja päiväkodeille. Vierailut sisältävät toisinaan

eri-ikäryhmille suunnattuja työpajoja. Enontekiön kunta kuuluu Konserttikeskuksen Konsertti joka kouluun –ohjelmaan, jonka kautta vuosittain kouluilla vieraille Lapin kiertueen kokoonpano.

Kotiseutumuseon kesätoiminnassa huomioidaan tarjonta lapsille ja nuorille. Museolla on järjestetty satutunteja ja nuorten taidepajoja, päiväkotiryhmät ovat myös omatoimisesti tehneet kesäretkiä museolle. Kunnan ylläpitämä Kino Hetta järjestää lapsille ja nuoret suunnattuja elokuvaesityksiä.

Kirjasto on toiminut monen nuoren kesätyöpaikkana. Kirjasto tekee tiivistä yhteistyötä koulun kanssa ja nuorille pidetään kirjastossa kirjaston käytön opetusta luokka-asteiden mukaisesti. Kirjasto järjestää myös suomen- ja saamenkielisiä satutunteja ja muuta lapsille ja nuorille suunnattua tapahtumatoimintaa. Kirjastoauton Kirjakassi-palvelu on kouluille suunnattu erityispalvelu lasten lukuharrastusta tukemaan.

3.8 Saamenkieliset palvelut

Saamenkielellä on laadittu turvallisuusasiakirjat liikuntahalleille ja kuntosaleille suomenkielisten ohella mm. ohjeistukset ja säännöt.

Nuorisopuolella saa tällä hetkellä palvelua saameksi koulunuorisotyöntekijältä, joka on saamenkielen taitoinen.

Neuvolapalvelua ja kouluterveydenhuoltoa sekä terveydenhoitajan että lääkäripalveluja on saatavilla myös saamenkielellä.

4. Kasvatusta tukevat erityispalvelut

4.1 Toiminta- ja puheterapiapalvelut

Enontekiön kunnassa puheterapia toteutuu pääosin Hetan terveysasemalla sairaanhoitopiirin puheterapeutin toimesta. Puheterapia toteutuu tarvittaessa myös etäyhteyksin. Puheterapia toteutetaan suomen kielellä, saamenkielistä puheterapeuttia ei sairaanhoitopiirillä ole. Puheterapian piiriin tullaan erilaisten oireiden vuoksi ja lähetteen puheterapiaan tekee terveydenhuollon henkilökunta. Puheterapia on lääkinnällistä kuntoutusta, jossa edistyminen vaatii yleensä kotiharjoittelua, jolloin huoltajien vastuu korostuu. Puheterapeutti toimii yhteistyössä terveydenhuollon muun henkilöstön sekä esimerkiksi varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen henkilöstön kanssa.

Toimintaterapiapalvelut toteutetaan Enontekiön kunnassa ostopalveluna ja maksusitoumuksen tähän tekee lääkäri.

4.2 Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut

Enontekiön alueella toimii Muonion ja Enontekiön perusterveydenhuollon yhteinen mielenterveysyksikkö, joka toimii Lapin sairaanhoitopiirin psykiatrisen hoidon tulosalueen alaisena. Mielenterveysyksikköön kuuluu kaksi psykiatrista sairaanhoitajaa sekä psykologi. Lisäksi tarjolla on konsultoivan psykiatrin palveluja. Psykologi työskentelee pääosin lasten ja nuorten kanssa ja osallistuu koulujen opiskeluhuollon toimintaan. Palveluja on tarjolla kysynnän mukaan, ja niihin ohjaututaan esimerkiksi terveydenhuollon, sosiaalityön, opiskeluhuollon tai oman yhteydenoton perusteella.

Mielenterveyspalveluiden työntekijät auttavat ja tukevat lasten, nuorten ja vanhempien psyykkistä hyvinvointia ja selviytymiskykyä erilaisissa elämäntilanteissa. Työmenetelmiä ovat mm. ohjaus ja neuvonta, yksilötyöskentely lasten, nuorten ja vanhempien kanssa sekä tarpeen vaatiessa psykologin tutkimus koskien lasten ja nuorten kehitystä. Tilanteissa, joissa lapsen tai nuoren hoidon tarve arvioidaan sellaiseksi, että paikalliset tukimuodot eivät ole riittäviä, voidaan asiakas ohjata erikoissairaanhoidon palvelujen piiriin. Erikoissairaanhoidon toimijat ovat lasten ja nuorten asioissa tiiviisti yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa, ja tarjoavat konsultaatiota.

Lasten psykiatrian poliklinikalla tutkitaan ja hoidetaan alle 13-vuotiaita lapsia ja heidän perheitään. Hoito ja tutkimus toteutuvat tiiviissä yhteistyössä kotikuntien toimijoiden kanssa. Työryhmä muodostuu osaston ja avohoidon työntekijöistä.

Lastenpsykiatrian osasto on viisipaikkainen viikko-osasto, joka tarjoaa moniammatillista lastenpsykiatrista hoitoa pääasiassa alle 12-vuotiaille lapsille sekä tukea ja ohjausta heidän vanhemmilleen. Osastojakson aikana lapsen vanhemmat ovat lapsen mukana osastolla ja osallistuvat lapsensa hoitoon mahdollisimman paljon.

Nuorisopsykiatrian poliklinikalla tutkitaan ja hoidetaan nuoria, joiden psyykinen hyvinvointi ja toimintakyky ovat vakavasti uhattuina. Poliklinikan toiminta on yhteistyötä nuoren, perheen ja nuoren lähiverkoston kanssa. Tavallisimmin hoidossa yhdistetään yksilö- ja perhetyöskentely sekä yhteistyö kotikunnan hoito- ja tukipalveluiden kanssa nuoren tarpeiden mukaisesti. Nuorison mielenterveyspalvelujen viisipaikkainen avo-osasto toimii maanantaista perjantaihin. Ensisijaisesti osastojaksoa harkitaan kriisitilanteissa, kun avohoito ja ympäristön antama tuki ovat riittämättömiä. Tarpeenmukaisesti osastohoidon tarvetta voidaan miettiä kaikissa tilanteissa, missä nuoren toimintakyky on psyykkisen voinnin vuoksi uhattuna. Tarpeellinen jatkohoito järjestetään kotikuntaan tai työskentelyä jatketaan polikliinisesti. Tarvittaessa nuori ohjataan muihin nuorille hoitoa tarjoaviin yksiköihin.

4.3 Etsivä nuorisotyö

Lainsäädäntö sanoo 10 § Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuun, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön. Kun kunta järjestää etsivää nuorisotyötä, sen tulee nimetä etsivän nuorisotyön toimeenpanosta vastaava kunnan viranhaltija tai kuntaan työsopimussuhteessa oleva henkilö. Etsivällä nuorisotyöntekijällä on oltava riittävä koulutus ja kokemus nuorten kanssa tehtävästä työstä. Etsivää nuorisotyötä voivat järjestää kunta tai useat kunnat yhdessä. Kunta voi järjestää etsivää nuorisotyötä hankkimalla palveluja myös nuorten palveluja tuottavalta yhteisöltä, jolloin kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti. Etsivä nuorisotyö aloitetaan ensisijaisesti perustuen nuoren itsensä antamiin tietoihin ja hänen omaan arvioonsa tuen tarpeesta. Etsivä nuorisotyö voidaan aloittaa myös muiden viranomaisten luovuttamien tietojen perusteella.

Enontekiöllä nuorisotyöntekijä tekee 60% etsivää nuorisotyötä ja 40% nuorisotyötä. Valtio tukee työtä rahallisesti vuosittain. Etsivän nuorisotyöntekijän vastuulle kuuluu koko Enontekiön alue. Tällä hetkellä etsivän työresurssit kohdentuvat asiakastyöhön, ryhmiin, kehittämiseen, suunnitteluun, yhteistyöhön ja hankkeen hallintaan. Etsivän nuorisotyön asiakasmäärät vaihtelevat vuosittain. Etsivässä merkittävässä roolissa on yhteistyön tekeminen kuten yläaste, lukio, ammattikoulut, sosiaalitoimi, nuorisotoimi, te-toimisto, vanhemmat ja nuoret.

Etsivässä nuorisotyön luonteen vuoksi on vaikea asettaa tavoitteita. Yleisesti tavoite on parantaa työn saavutettavuutta, laatua ja näkyvyyttä. Etsivän nuorisotyön tarkoitus on tukea ja auttaa nuorta löytämään oikeat palvelut. Enontekiöllä suurin ongelma on palveluiden vähäinen saatavuus (minkä palveluiden ja miten hoidettu?)

kuten työpajatoiminta, koulutus, työpaikat ja vapaa-ajan harrastukset. Mittareita joilla työtä seurataan vuosittain ovat asiakasmäärät, saavutettavuus ja asiakkailta saatava palaute.

4.4 Ehkäisevä lastensuojelutyö

Lastensuojelulla on kolme perustehtävää: lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lastensuojelutehtävä. Lastensuojelulain 417/2007 tarkoituksena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen siten, että toimilla ehkäistään ongelmien syntymistä ja pahenemista sekä varsinaista lastensuojelun tarvetta. Tärkeä tehtävä ehkäisevän työn toteuttamisessa on neuvolalla, päivähoitolla ja koululla.

Enontekiöllä ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on lapsen ja hänen perheensä tukeminen kunnan peruspalvelujen piirissä: edistämällä ja turvaamalla lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukemalla vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Ehkäisevä työ tarkoittaa lastensuojelulaissa suunnitelmallista ja tavoitteellista lastensuojelun toimintamuotoa. Ehkäisevän työn asema tulisikin vahvistaa. Laissa halutaan tietoisesti ohjeistaa kaikki toimijat kansalaisista ylimpiin hallintoelimiin panostamaan ennaltaehkäisyyn lapsiväestön hyvinvoinnin ylläpidossa. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta voidaan vähentää havaitsemalla varhain lasten ja nuorten huolenpitoon ja kasvatukseen liittyvät ongelmatilanteet sekä tarjoamalla peruspalveluissa perheille varhaista tukea.

Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan Enontekiön kunnassa muun muassa terveydenhuollossa, kouluissa ja kerhoissa. Ehkäisevää lastensuojelua olisi hyvä toteuttaa sosiaalitoimen alaisuudessa mm. lapsiperheiden kotipalvelun avulla ja ennaltaehkäisevällä perhetyöllä ja tukiperhetoiminnalla. Valitettavasti Enontekiöllä ei ole tällä hetkellä juurikaan saatavilla kunnan tekemänä työnä lapsiperheiden kotipalvelua. Kunnan sosiaali-ohjaaja-koulukuraattori käyttää osan työajastaan ennaltaehkäisevään perhetyöhön ja perheleiritoimintaan. Enontekiölle on saatu 3 uutta tukiperhettä, jotka tarjoavat tukiperhetoimintaa sekä ennaltaehkäisevänä että korjaavana lastensuojeluna.

Ennaltaehkäiseviä palveluita olisi hyvä päästä toteuttamaan yhteistyössä Enontekiön sosiaalitoimen, Hetan ja Karesuvannon neuvoloiden ja varhaiskasvatuksen kanssa. Lasten hyvinvointia edistetään ja ongelmia ehkäistään monilla erilaisilla toimilla. Kyse on lapsen elinympäristön turvallisuudesta ja esimerkiksi riittävästä mahdollisuudesta leikkiin ja muuhun virikkeelliseen toimintaan. Monilla päätöksillä on suora vaikutus lasten elämään. Liikenne- ja ratkaisut, alkoholipolitiikan toteuttaminen tai vanhempien työssäkäyntiin liittyvät ratkaisut joko tukevat lasten mahdollisuuksia hyvään elämään tai kaventavat niitä.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 13 §) mukaan lapsella ja hänen perheellään on oikeus välttämättömiin sosiaalipalveluihin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. Varhaisen tuen palveluihin lukeutuu sosiaalityö, perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu. Sosiaalityöntekijä antaa asiakkaalle yksilöllistä neuvontaa ja ohjausta, minkä lisäksi hän selvittää asiakkaan kanssa hänen sekä hänen perheensä tuen ja avun tarvetta ja järjestää viranomaisverkostossa tarvittavia palveluja. Sosiaalityöntekijä arvioi perheen tuen tarpeen kiireellisyyden ja tekee tarvittavat päätökset sosiaalipalveluista.

Perhetyö on suunnitelmallista, tavoitteellista ja kokonaisvaltaista lapsiperheiden tukemista. Painopiste työskentelyssä on lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa, perheen arjen hallinnan lisäämisessä, vanhemmuuden eri osa-alueiden tukemisessa sekä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vahvistamisessa. Perhetyön tavoitteena on ylläpitää perheen hyvinvointia ja tukea selviytymään erilaisissa elämäntilanteissa ja ennaltaehkäistä lyhytaikaisissa elämän muutostilanteissa esiintyviä riskejä. Perheen kanssa tehdään suunnitelma, jossa sovitaan työn tavoitteista ja kestosta. Perhetyötä tekee Enontekiöllä sosiaali-ohjaaja - koulukuraattori osalla työajastaan. Kerrallaan ennaltaehkäisevää perhetyön palvelua voi saada 1–2 perhettä, sillä sama työntekijä tekee myös tehostettua perhetyötä lastensuojelun avohuollon palveluna.

Lapsiperheiden kotipalvelulla tuetaan vanhemmuutta, ohjataan lasten hoidossa ja kasvatuksessa sekä kodin arjen ja arkirutiinien ylläpidossa. Lapsiperheiden kotipalvelu on pääsääntöisin arkipäivisin perheen kotona tapahtuvaa lasten hoitoa ja päivittäisiä kodinhoitotehtäviä. Lapsiperheiden kotipalvelu voi olla lastenhoitoapua tai välttämätöntä kodinhoitoapua, kuten

avustamista ruoan laitossa, pyykinpesussa ja ylläpitosiivouksessa. Kotipalvelua annetaan toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen elämäntilanteen perusteella. Enontekiön alueella kotipalvelun myöntämisen perusteita ovat raskauteen tai synnytykseen, vauvan hoitoon, monikko- tai suurperheeseen, aikuisen tai lapsen sairastumiseen, perheenjäsenen kuolemaan, asiointiin (esim. lääkärin määräämät sairaala- tai terapiakäynnit), vanhemman äkilliseen tai pitkäaikaiseen väsymykseen tai uupumukseen, äkilliseen kriisiin tai muuhun erityistilanteeseen liittyvä käytännön avun- tai tuen tarve. Lapsiperheiden kotipalvelua toteutetaan omana toimintana ja ostopalveluna yrityksiltä (mm. FeelHouse). Lapsiperheiden kotipalvelusta peritään asiakasmaksu, joka määräytyy perheen maksukyvyyn mukaan.

Lisäksi ennaltaehkäisevinä lapsiperhepalveluina voidaan järjestää erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen vertaisryhmätoimintaa, ammatillista tukihenkilöpalvelua tai tukiperhe. Enontekiöllä toimii EHO vertaistukiryhmä (Erityislasten Omaiset). Tapaamisissa on osallistujia yhdestä viiteen perheestä.

Hetassa toimii MLL:n muksukerho sunnuntaisin. Lisäksi Lapin MLL:n kautta lapsiperheille on tarjolla läksykummitoimintaa ja perhekummitoimintaa.

Adoptioneuvontaa ostetaan Pelastakaa Lapset ry:ltä.

Enontekiöllä ei ole perheneuvolapalvelua. Tämä varhaisen tuen palvelu perheille toteutuu toisaalta sosiaalityön ja toisaalta neuvoloiden ja kouluterveydenhuollon tuen avulla.

5. Lastensuojelun sosiaalityö

5.1 Lastensuojelutarpeen selvitys

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on lastensuojelulain (417/2007) mukaista toimintaa. Siihen sisältyy lastensuojeluilmoitusten vastaanotto, palvelutarpeen arviointi ja lastensuojelutarpeen selvitys sekä avo-, sijais- ja jälkihuollon palvelut. Lastensuojelun tehtävänä on turvata lapsen oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelussa avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia tuen muotoja. Jos sijaishuoltoa tarvitaan, lapsen sijoittaminen läheisverkostoon tai muuhun perheeseen on ensisijaista. Enontekiölle on saatu perhehoidon hoitopalkkioiden ja kulukorvausten nostamisen jälkeen 3 uutta tukiperhettä, jotka tarjoavat lapsiperheille tukiperhetoimintaa ja tarvittaessa perhehoitoa avohuollon sijoitusten muodossa. Muina sijaishuoltopaikkoina käytetään yksityisiä lastensuojelulaitoksia ja ammatillisia perhekoteja, jotka sijaitsevat Rovaniemellä tai kauempana.

Lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen lastensuojelussa on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Palvelutarpeen arvio ja lastensuojelutarpeen selvitys aloitetaan viipymättä ja saatetaan loppuun ilman aiheetonta viivytystä, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Arvio aloitetaan viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta.

Lastensuojelulain (417/2007, 27 §) mukaan lastensuojeluasiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Lisäksi edellytetään, että lapsi tarvitsee nimenomaan lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Palvelutarpeen arviointi tehdään yhteistyössä lapsen ja hänen vanhempiensa sekä tarvittaessa heidän läheistensä tai muiden toimijoiden kanssa. Jos tuen tarve edellyttää muiden viranomaisien palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen. Lapsen ja hänen perheensä tilanne arvioidaan kokonaisvaltaisesti sekä turvataan riittävät palvelut ja tukitoimet. Arviointi sisältää sekä asiakasperheen että työntekijän näemyksen tilanteesta.

5.2 Avohuolto

Avohuolto järjestetään tiiviissä yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa. Tukitoimia suunnitellaan ja niistä sovitaan mahdollisimman pitkälle lapsen ja perheen kanssa yhdessä. Tukitoimista laaditaan kirjallinen asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelman mukaisesti avohuoltopalveluna voidaan tarjota muun muassa taloudellista tukea, terapia- tai hoitopalveluja, apua koulutuspaikan tai asunnon hankintaan, tehostettua perhetyötä tai perhekuntoutusta. Avohuollon tukitoimilla edistetään ja tuetaan lapsen myönteistä kehitystä ja vahvistetaan vanhempien kasvatuskykyä ja -mahdollisuuksia. Myös sijoitus joko yksin tai perheenjäsenen kanssa on mahdollinen avohuollon tukitoimi. Sijoitus voidaan järjestää avohuollon sijasta kiireellisenä sijoituksena, mikäli lapsi on välittömässä vaarassa. Kiireellisen sijoituksen tarve voi syntyä esimerkiksi silloin, kun kodin olosuhteet tai puutteet lapsen huolenpidossa välittömästi vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä, tai silloin, kun lapsen huoltajat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lastaan. Kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää. Sijoitusta voidaan tarvittaessa jatkaa vielä toiset 30 päivää, jos aika ei ole ollut riittävä lapsen huostaanoton tarpeen selvittämiseksi ja riittävien tukitoimien kartoittamiseksi.

5.3 Sijaishuolto

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia, tai jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Koko maassa huostaanotettujen tai kiireellisesti sijoitettujen 0–17-vuotiaiden lasten osuus on viimeisimmän kymmenen vuoden aikana pysynyt lähes vakiona. Enontekiöllä on vuonna 2021 huostaanotettuna 0,75 % 0- 17 vuotiaista, joka on vähemmän kuin koko maassa keskimäärin (1,3 %) tai Lapissa keskimäärin (1,2 %). Itse asiassa Enontekiöllä on tarvittu käyttää lastensuojelun viimesijaista tukimuotona huostaanottoa vasta vuodesta 2020. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on Enontekiöllä tällä hetkellä 1,2 %,

kun mukaan lasketaan sekä sijaishuollossa että avohuollon sijoituksessa olevat lapset. Kodin ulkopuolella sijoitettujen lasten määrä on pysynyt Suomessa melko vakiona (1,4 %) viime vuosina.

Avohuollon asiakkuudessa on vuonna 2021 Enontekiöllä 2,7 % 0–17-vuotiaista lapsista ja nuorista, mikä on vähemmän kuin Lapin maakunnassa tai koko Suomessa keskimäärin (4,2 %). On kuitenkin huomioitava, että Enontekiöllä on varhaisemman tuen, perhesosiaalityön asiakkuudessa, tällä hetkellä 3,8 % lapsista ja meneillään on lastensuojelutarpeen arviointi 3 % lapsista.

Lastensuojelun asiakkuuksien syitä ovat huoltajien pitkään jatkuneet mielenterveys- ja päihdeongelmat, vanhemmuuden haasteet ja tuen tarpeet, lasten kasvun ja kehityksen vaarantuminen ja lasten altistuminen päihteille ja väkivallalle. Lastensuojelun piirissä olevien lasten perheillä on taloudellista niukkuutta, huoltajilla pitkäaikaistyöttömyyttä, velkaantumisia ja yksinhuoltajuutta. Lisäksi huoltajilla on pitkäaikaissairauksia, ja luonnollinen läheisverkosto voi olla vähäinen.

5.4 Jälkihuolto

Lastensuojelun jälkihuollossa ei ole Enontekiöllä tällä hetkellä (4/2021) yhtään nuorta.

Perhekuntoutusta ostetaan tarvittaessa SOS-lapsikylän yksiköistä.

Perheterapiaa ostetaan yksityiseltä palveluntarjoajalta (TerapiaPolar/Jorma Laitinen).

Tehostettua perhetyötä tehdään Enontekiön sosiaalitoimen omana työnä. Sen tavoitteena on vahvistaa vanhemmuutta ja perheen omaa toimintakykyä sekä tukea lapsen mahdollisuutta asua kotona.

Sijaishuollossa olevien lasten vanhempia ohjataan osallistumaan Voikukat-vertaistukiryhmään. Ammatillisesti ohjatussa ryhmässä käsitellään sijaishuollon mukanaan tuomia muutoksia tarkoituksena tukea vanhemmuutta ja vanhempien hyvinvointia.

Kodin- ja lastenhoitopalveluja saavien perheiden määrä on Enontekiöllä vähäinen. Tämä ei selity vähäisellä palvelun tarpeella, vaan sillä että kotipalvelun resurssit on varattu ikäihmisten ja vammaisten käyttöön. Jatkossa olisi hyvä kohdentaa varhaisen tuen palveluja joustavammin lapsiperheiden käyttöön. Näitä ovat esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelu, lastenhoitopalvelut, perhesosiaalityön varhaisen tuen perhetyö, tukiperhetoiminta ja lasten harrastusten tukeminen.

Turvakotipalvelut ovat valtioavusteista toimintaa. Lapin alueella toimii yksi turvakoti, joka sijaitsee Rovaniemellä. Turvakoti on lyhytaikainen turvapaikka, joka tarjoaa suojan väkivallalta ja apua väkivallan loppumiseksi. Turvakodin ympäri vuorokauden paikalla oleva henkilökunta antaa kriisi- ja keskusteluapua, neuvontaa, ohjausta ja apua käytännön asioiden järjestelyyn. Turvakodilla oleminen on vapaaehtoista, sinne ei tarvitse erillistä lähetystä ja se on

maksuton palvelu. Lapin ensi- ja turvakoti on pystynyt vastaamaan palveluntarpeeseen. Eri-tyisen ajankohtainen palvelu enontekiöläisille perheille on Lapin Ensi- ja turvakodin lähisuhte- väkivaltatyön avopalvelu, jossa väkivaltatyön asiantuntijat ovat käytettävissä väkivaltaa kokeneiden ja käyttävien perheenjäsenten tukena joko videovälitteisesti tai läsnä ollen. Palvelu on ajallisesti lyhytkestoinen, kriisityön kaltainen lyhytterapeuttinen interventio, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä ja katkaista väkivalta perheenjäsenten vuorovaikutuksesta, ja ohjata jatkotuen piiriin sitä tarvittaessa. Lasten altistumista väkivallalle on torjuttava päämäärätietoisesti. Lasten kokema ja tekemä väkivalta ilmoitetaan poliisille.

Lastensuojelulain (417/2007, 25 §) mukaan kaikki terveydenhuollon ammattilaiset sekä laissa määritellyt lapsia ja perheitä kohtaavat ammattiryhmät, työntekijät ja luottamustoi- missa toimivat henkilöt kuuluvat lastensuojelun ilmoitusvelvollisuuden piiriin. He ovat velvollisia ilmoittamaan viipymättä ja salassapitosäädöksistä huolimatta sosiaalihuoltoon tietonsa lapsesta, jonka tilanne edellyttää mahdollisesti lastensuojelutarpeen arviointia. Ilmoitusvel- vollisuuden piiriin lukeutuvat muun muassa varhaiskasvatuksen, opetus- ja koulutustahojen sekä seurakuntien henkilökunta.

6. Muut hyvinvointia edistävät palvelut

6.1 Enontekiön seurakunta

Enontekiön seurakunta järjestää kerhoja alakouluikäisille Karesuvannossa ja Peltovuomassa viikoittain sekä Kilpisjärvellä noin kerran kuussa. Jalkapallokerhot esikoululaisille, alakou- luikäisille ja yläkoululaisille pidetään viikoittain Hetan kirkonkylällä. Näiden lisäksi lapsille suunnattuja leirejä järjestetään neljä kertaa vuodessa yhteistyössä Muonion seurakunnan kanssa. Enontekiön seurakunta pyrkii pitämään perhekahvilaa Hetassa seudun lapsiper- heille. Nuorteniltojen lisäksi nuorille järjestetään isoskoulutustoimintaa, kerhonojajakoulu- tusta sekä jalkapallokerhoa. Bänditoimintaa ja näytelmäkerhon käynnistämistä suunnitellaan. Myös yhteiset retket muun muassa Maata näkyvissä festivaaleille Turkuun ovat olleet suositu- tuja.

Seurakunnan toiminta edistää lasten- ja nuorten hyvinvointia osaltaan Enontekiöllä. Seura- kunnan järjestämä toiminta on pääsääntöisesti ilmaista ja hyvin matalan kynnyksen toimin- taa, missä lapset sekä nuoret saavat tulla ja osallistua juuri sellaisina kuin ovat ja heidät koh- dataan yksilöinä. Seurakunta toteuttaa omaa tehtäväänsä lasten ja nuorten henkisen ja hen- gellisen hyvinvoinnin edistäjänä.

6.2 Yhdistykset ja järjestöt

Enontekiön kuntaan on rekisteröity 108 yhdistystä (20.12.2019). Kuntamme alueella toimivat yhdistykset ja järjestöt kokoavat ihmisiä, tarjoavat vertaistoimintaa ja tukea, antavat osallistu- mismahdollisuuksia, mahdollistavat liikunta-, kulttuuri- ja harrastustoimintaa sekä -palveluita.

Pääsääntöisesti enontekiöläiset yhdistykset toimivat vapaaehtoisvoimin oman arjen ohella. Yhdistystoimijoissa on mukana monen alan ammattilaisia, jolloin pystytään takaamaan monenlaista tietämystä ja taitoa myös yhdistysten kautta. Yhdistystoiminta tarjoaa lapsille, nuorille ja heidän perheilleen mahdollisuuden osallistua ennaltaehkäisevään toimintaan hyvinvointinsa tueksi. Osallistuminen yhdistysten järjestämiin kerhoihin, tapahtumiin ja yhteiseen tekemiseen ehkäisee syrjäytymistä.

Enontekiöllä monet yhdistykset tarjoavat maksutonta tai kohtuuhintaista liikunta- ja kulttuuri-toimintaa, joka takaa kaikille kuntalaisille yhtäläiset osallistumismahdollisuudet vauvasta ikäihmiseen. Tällä hetkellä mm. Käsivarren Kipsi järjestää kaksi kertaa viikossa sählyä lapsille Hetan liikuntahallilla ja Hetan Hukat ry viikoittaisen liikuntakerhon eskarilaisille ja alakouluikäisille. Karesuvannossa Kyläyhteisö Gaskkas järjestää kerran viikossa sählyä alakoululaisille. VPK:n toimintaan lapset/nuoret voivat tutustua joka toinen viikko Hetan Palolaitoksella. MLL järjestää kerran viikossa liikuntakerhon lapsille ja vanhemmille yhdessä.

Yhdistykset pyrkivät kehittämään toimintaansa käyttäjien tarpeiden ja toiveiden mukaan, tässä työssä tulevat avuksi myös yhdistysten kattojärjestöt. Yhdistystoiminnan ylläpitämiseksi tasavertaisesti koko laajan kunnan alueella, tarvitaan myös kunnan tukea. Enontekiön kunnalla ja järjestöillä on vuosittain päivitettävä yhteistyöasiakirja ja kunta tukee yhdistyksiä mm. myöntämällä avustuksia.

Yhdistysten työtä sivukylillä edesauttaisi, jos lähiliikuntapaikat, jääkaukalot ja hiihtoladut olisivat heti kauden alusta käyttökunnossa. Myös helppokulkuisia/lyhyitä ja merkittyjä kävely/pyöräilyreittejä tulisi lisätä lapsia (ja ikäihmisiä) ajatellen.

Yhteistyötä ja kehittämistä naapurikylien ja naapurikuntien yhdistysten ja yhdistystoimijoiden kanssa vaikeuttavat pitkät välimatkat. Tähän saattaa jo lähitulevaisuudessa avautua uudenlaisia mahdollisuuksia hyödyntää uuden teknologian ratkaisuja.

7. Seuranta ja vaikutusten arviointi (Liite)

- lapsi- & nuorisovaikutusten arviointi kunnan päätöksenteossa, eli osaksi kuntastrategiaa.
- lasten ja nuorten lähiympäristön kulttuuritietämystä voisi kehittää esim. QR- koodiradalla.

Pysyviä pisteitä voitaisiin tehdä eri puolille kuntaa ja digitaalisen kartan avulla lapset ja nuoret voisivat yksin ja yhdessä vanhempien kanssa käydä tutustumassa erilaisiin kulttuurillisesti/maantieteellisesti/maisemallisesti merkittäviin paikkoihin kunnan alueella. Tämä lisäisi yhdessä liikkumista ja perheiden hyvinvointia.